

Fjälebos historia

med personliga minnen

skriven av

Börje Gustavsson

2017

Redan för 4000 år sedan fanns det människor här. När jag grävde dike på 1950-talet stötte jag på en stenyxa, den är visserligen trasig, men likafullt måste någon människa gjort den.

När jag sedan ett 15-tal år senare grävde ett par hundra meter därifrån hittade jag en bit flinta. Flinta finns ju inte här naturligt, utan är importerad från Skåne. Här har även tidigare hittats pilspetsar av flinta.

Det har med all säkerhet inte bott folk här kontinuerligt sedan dess.

De första 2 sidorna är kopierade från Gunnel Tostars släktforskning, en samling på 50 A-4 sidor med släkten fram till 2000. Gunnel Tostar är en kvinna i Stockholm som släktforskat och har då kommit fram till att hon har sina rötter i Fjälebo. Hon har kommit tillbaka till 1500-talet och att gården var i släkten till 1837 alltså i 300 år. Hon och hennes syster beslöt då att besöka platsen och försöka träffa sina många släktingar i södra Kalmar län. Genom många lyckliga omständigheter har jag fått ta del av detta.

1500-talets fielebodom blir Fjälebo

Fjälebo, som det ska stavas numera, är en skogsby som ligger i Småland. Den hör idag kommunalt till Nybro och kyrkligt till S:t Sigfrids församling och därmed sedan 1977 till Nybro pastorat. Innan dess ingick församlingen i Ljungby pastorat. Före 1856 var det inte egen församling utan en del av Ljungby socken; Ljungby kapellförsamling och ännu tidigare kallades församlingsdelen Kumlamads kapellag (se vidare del 2 om Kumlamad).

Det tidigaste belägget för byn lär, enligt Riksantikvariets bok om Möre, vara från 1539 i Smålands Handlingar på Kammararkivet (1539:4:5 f 27 v), där Fieleboda nämndes och bestod av ett kronohemman.

Enligt jordeböckerna har namnformen varierat under åren: fielebodom (1542), fiellebode (1548), fielebode (1564), Fieleboda, 1598, Fiehleboo (1680), Fiählebo (1714), Fiälebo (1760), Fjelebo (1825).

Enligt Språk- och folkminnesinstitutets namnavdelning är det vanligt att namn på –boda har ett personnamn i förledet, men det kan också vara något annat. Så den vägen får vi inte reda på mer om ursprunget.

Den vanligaste vägen vid forskning för att söka uppgifter om personer brukar vara att söka i kyrkornas *vigsel- och födelseböcker*. Dessa börjar så smått skrivas i Ljungby socken 1635 och *dödböcker* 1685.¹ Men i dessa källor finns till en början stora luckor. Och än mer markant saknas många av de notationer för kapelldelen och därmed Fjelebo, som borde ha funnits. Detta inser man när man studerar de *räkenskaper* som finns att tillgå för parallell tid. Där kan man stundom sluta sig till när någon avlidit (testamente) eller fötts (moderns kyrkotagning ca sex veckor efter barnets födelse). Förutom räkenskaper finns *mantalslängder, jordeböcker och övriga skattelängder* som källor.

Det äldsta spår jag hittills funnit angående Fjelebo är dokumentationen över uppbörden av *Älvsborgs lösen* år 1571 efter freden i Stettin. Då uttaxerades stora summor, en tiondel av lösöret hos det svenska folket, för att Sverige den första gången skulle kunna återlösa Älvsborgs fästning från Danmark. Ny lösen utkrävdes 1613-18 (sex terminer) efter freden i Knäred.

År 1571 finns det endast en skattebetalande person antecknad i just Fjelebo.² Han står under rubriken kronobonde: *Per i fielebode*.

I skattelistan fanns skattebönder, kronobönder, sämjebönder men också rubrikerna; Körkelandbor, Prestalandbor, Magdalena prebende, Vadstena kloster, Skenninge kloster, Skenninge landbor o.s.v. (landbo = brukare av hemman upplåtet mot en årlig avrad – ungefärligen arrendeavgift att betala till de olika jordägarna)

Vid omkring 1570 ska Kalmar stad ha haft mellan 1000 och 3000 invånare. "... i andra regioner som Värmland och Småland fanns det gott om bönder som disponerade sin egen jord, även om de hade vissa avgifter att betala till kungen och till kyrkan" - - -

--- I Sverige fanns det i början av 1500-talet drygt 50 procent bönder som ägde sin egen jord.

Även i de fall jorden tillhörde adeln sköttes odlingen i regel av landbönder som betalade avrad till jordägaren men i övrigt bodde på sina gårdar under former som inte skilde sig så värst mycket från de självägande böndernas. - - -

Uppdelning av mantalet i Fjelebo till omkr 1700

Detta enda mantal registreras i *Fjelebo* i längderna ända fram till 1750-talet och detta mantal bebos till en början av en enda kronobonde. Med tiden delas mantalet upp på allt fler ättlingar. Att det inte skedde tidigare skulle möjligen kunna antyda att Per från 1571 kan vara en av de tidigaste nybyggarna. Men det är inte heller otroligt att det endast är huvudmannen som antecknas i jordeboken. Per d.ä. bör ha levt från ungefärligen mitten av 1500-talet. Spåren av Per d.y. försvinner 1624 och när sedan källorna återkommer i den äldsta mantalslängden som finns bevarad, den från år 1645, står en Håkan ensam för mantalet fram till år 1671. Jämte honom och hans hustru står det året även sonen "Gumme och hustru samma gård".

I varje fall från 1680 (mtl saknas 1672-79) och sannolikt från 1674 bor på gården även Olof Svensson, som gift sig med Håkans dotter, Gummes halvsyster Maria Håkansdotter. Gården kommer sedan delas på dessa båda syskons familjer.

Det är märkligt men mantalsangivelserna i såväl hfl som mantalsböcker ger klart besked om att döttrarnas "övertagna" mark var lika stor som sönernas: det går inte att få det till något annat av det som står i källorna. "Egentligen" skulle t.ex. vid denna första delning Gumme enligt lag ovan fått 2/3 mtl och Maria 1/3. Det enda jag skulle kunnat tänka mig, om de inte frivilligt tyckte att "det var rätt så", skulle vara att t.ex. Marias man Olof köpte loss 1/6 mtl från Gumme och la till Marias arv?

Men också senare "får"/löser in som vi ska se Kirstins dotter/måg 1/6 mtl precis som Börje och Måns.

Hade de detta privata rättvisesystem i Fjelebo? eller hade de "vanan" att de ingifta mågarna "skulle" göra så. Kanske kan jag finna någon så gammal lagfart?

Det finns mycket få spår av kvinnors namn.

Kvinnor ärvde trots allt i det svenska samhället, visserligen hälften mot sonen och det fanns inskränkningar i mannens rätt att disponera hennes arvegods - - -. Och hon kunde som änka förvalta sin egendom.

Praxis för bönderna tycks ha varit en blandning (mellan de adliga framstötarna att behålla jorden på manssidan och å andra sidan ett ägande som var absolut och individualistiskt

Den nuvarande "röda gården" i Fjelebo

har sannolikt sin gårdsgrund sedan 1700-talet. Troligen är den mindre byggnaden, undantaget, än äldre. I husförhörlängderna står Nils Svensson [*Familj 10*] för den här gården och den går alltså vidare bakåt via Sven Olofsson, Maria Håkansdotter och Håkan till Per.

Detta är den del som Sven Nilsson 1848 sålde till Löjtnant Brithelle. Denne bodde själv i Kalmar och endast hans gårdsfolk, en till två familjer, bodde i Fjelebo. I hfl är ägareförhållandet ofullständigt dokumenterat. Men hfl för 1881-99 upptar på nytt en ägare; även han en löjtnant boende i Kalmar, löjtnant Meurling. Gården ska en tid på 1870-talet ha haft bobintillverkning vilket då måste varit på Brithelles tid.

Den nyss bortgångne ägarens, Sven Andersson, morfar kom från Hossmo och köpte gården 1899. Och dottersonens ättlingar är de som idag ömt vårdar egendomen.

På platsen finns ett naturvårdsområde där det växer en helt grön vitsippa.

Denne Per i Fjälebo kan vara den förste boende i byn. Han delade senare upp mantalet på sina barn, barnen i sin tur på sina barn. Detta höll på till slutet av 1700-talet. Då hade jordstyckerna blivit så små att det var omöjligt att bruka jorden, somliga var bara några kvadratmeter. 1797 genomfördes så laga skifte, då fick man större skiften som gick att bruka, men husen låg fortfarande samlade i bykärnan. 1861 kom man äntligen överrens om storskifte, då fick man marken sammanhängande och även byggnaderna flyttades ut på den egna marken till den struktur vi har idag.

Detta var säkert krävande för ekonomin. Till detta kom svår missväxt i slutet av 1860-talet.

1886 fanns i Fjälebo 53 skattebetalare, det fanns även gott om barn i stugorna som skulle försörjas på vad jorden gav. Detta gjorde som på många andra ställen att många emigrerade till Amerika. Det fick också till följd att många fastigheter bytte ägare ofta, ibland nästan varje år.

I början av 1900-talet verkade ekonomin bättre, då byggdes nästan alla både bostäder och ekonomihus om eller nybyggdes.

Torpen ute i skogarna flyttades runt: Husen på Hökamålen flyttades till Skräddaregården. Nytt hus byggdes som senare blev undantagsstuga i Betlehem. Huset vid Fläskahallen där Månsa-Kristina bodde flyttades till Kulla. Huset på Villhem flyttades till byn och blev Lövkulla.

Namn på torp eller personer som bott där: Hökamålen, Friskamålen, Villhem, Sandbrån, Skräddarmålen, Laddemåla, Betlehem, Tallbuskastället, Månsa-Kristina, Pelle Gåman, Sven-Lorens

NOTERAT: 1887-10-10 Två älgar visade sig i fredags i Fjelebo. Så vitt är bekant har inte några exenplar av dessa skogens högdjur visat sig i denna landsbygd på mannaminne.

1906-01-20: Mjältbrand på J A Magnussons gård i Fjelebo nr1.

NATURRESEVATET 13: Hela byn såg nog ut så här för länge sen. Så sent som 1875 fanns det ingen barrskog i byn, bara några enstaka tallar, ingen gran.

1877 utbjöds fastigheten till försäljning den bestod då av 20 tunnland åker, 58 tunnland äng och 116 tunnland vacker björkskog.

Fastigheten kom även ut till försäljning 1888

Auktion å fastighet. Genom offentlig auktion, som

förrättas i Fjelebo i S:t Sigfrid fredagen den 20 juli kl. 2 e.m., låter hemmanägaren Carl Pettersson derstädes till den mestbjudande försälja sitt hemman $\frac{1}{2}$ mil fr. Fjelebo, beläget $\frac{1}{2}$ mil från jernvägsstationen Trefanten och $\frac{3}{4}$ mil från Nybro köping, med åbyggnader i godt stånd. Arealen 106 tld, deraf 18 tld bördig åkerjord på svartmjöl, god betesmark; bergas årligen 40 häckar hö; skog till husbehof och en stor del till afsalu; föder 12 st. fätkreatur, 2 hästar och 12 får; på utfordring födas flera. Inteckning i hemmanet å 3,600 kronor, som får af köparen öfvertagas. Hemmanet får tillträdas för dagen, med växande gröda och inventarier, om så önskas. Vidare meddelas före utropet; men den som stannar för högsta anbudet, måste lemna godfärd säkerhet för köpesumman.

Brorsbygd den 10 juli 1888.

Efter anmodan:
S. Nilsson.

HUSMARKERING PÅ GENERALSTABENS KARTA 1870 10:
Tidningsartikel 1881-02-26: "eldsvåda utbröt i onsdags afton kl. 6 i Fjelebos nya båtsmansstuga, vilken beboddes av en gammal gubbe med underhåll från byn. Gubben lär ha eldat med ris och hade därefter insomnat. Elden hade förmodligen fallit ur spisen och antänt byggnaden. Gubben bodde i gavelrummet, vilket inte ligger mot allmänna vägen, och därför inte observerades elden förrän hela byggnaden stod i full låga, så att gubben beklagligen omkom i lågorna. Byggnaden som tillhör byn kunde inte räddas. Det andra rummet i stugan, som ligger åt vägen, var inrättat som skolrum och fanns således ingen vidare i stugan. Gubben som brukade sysselsätta sig med träarbete och var inte så utfattig, enär man i hans gömmor funnit 7 kr. i silver och 60 öre i koppar, och man förmodar att även några sedlar brunnit upp."

IDAS I TRÄDGÅRDEN 9: till huset hörde en ladugård, som stod på andra sidan vägen. Sista boende är Ida. Hon hade får. Huset som var i två våningar och sista tiden i dåligt skick, Ida kunde endast bo i ett rum där det inte regnade in. Huset revs 1925, timret användes till att bygga ladugård på 5.

VÄDERKVARN 8: tecken för väderkvarn på Generalstabens karta 1870. vid denna tid fanns ingen skog här och gården hade inte tillgång till vattendrag. I slutet av 1800-talet hade skogen kommit upp och kvarnen flyttades till Öland.

SKOMAKARE ELMQVIST 7: (öknamn-Pruttsyl) siste boende skomakare Elmqvist. Huset revs på 1920-talet. Han var uppvuxen på dagsverkstorpet på gränsen till Uddabo (på Signes).
Tidningsartikel 1904-07-22: "Rannsaking av skomakare Johan August Elmqvist, Fjelebo, för att han skjutit pistolskott mot bondsonen August Magnusson, likaledes i Fjelebo. Efter bråk om ett

par skor hade Elmqvist velat skrämma Magnusson. Pistolen var bara laddad med löst skott. Elmqvist dömdes till 2 månaders fängelse samt 155 kr. i skadestånd till Magnusson.”

Holm 6:

Båtsmän HOLM i Fjälebo, alla hade Holm efter förnamnet

ANTAGEN ÅR	ANTAL ÅR I TJÄST	
1728 Måns Persson	12 år	
1740 Anders Arvidsson	43 år	1763 Befaren. Commenderad på fregatten Mercurius
1773 Abraham Gummesson	7 år	
1789 Nils Håkansson	6 år	
1801 Jonas Månsson	7 år	
1809 Jonas Nilsson	6 år	Hade 10 barn, varav 6 dog före 11 års ålder
1815 Johannes Palm	38 år	1831 Befaren. Sjöcomenderad
1854 Karl August Jonsson	0 år	Kasserad första året
1854 Otto Pettersson	17 år	1866 Kanonkommendör med arvorde
		1871 Rymt
		Hade 9 barn

Tidningsartikel 1881-01-05:”Skomakarlärningen Oskar Albert Holm, son till avskedade båtsmannen Otto Holm, hittades död uti ”Hallhagen” på Fjelebo ägor. Om denna sak anställt förhör hava Otto Holm, rättaren Johan Andersson, dennes 15-årige son Janne samt änkan Ulrika Jonsdotters 13-årige son Per Jonsson, alla i Fjelebo, berättat att Oskar Holm, som haft anställning hos en skomakare i Hossmo, sistlidna annandag jul hemkommit, medhavande något brännvin uti en halvstopbutelj. Att han på e. m. bjudit till sig nämnde Janne och Per Jonsson, att Otto Holm och hans hustru vid halv 4-tiden eftermiddagen gått att besöka nämnde rättare Johan Andersson och dessförinnan med brännvin fyllt Oskar Holms butelj, att föräldrarna i det att de gingo ut, uppmanat Oskar Holm att visserligen traktera sitt främmande, men varken supa för mycket eller föra ett oanständigt leverne. Att Otto Holms minderårige son Herman, vid 6-tiden uppsökt föräldrarna och omtalat att Oskar supit sig full, slagit

sönder i rummet, att de främmande, Janne och Per Jonsson, gått sin väg för att ej oskyldigt få skuld för Oskars beteende. Oskar, klädd som han var i skjorta, byxor och strumpor, raglande lupit ut att uppsöka sina kamrater. Otto Holm och hans hustru genast och sedermera flera andra personer begivet sig ut att uppsöka Oskar Holm, vars spår, lätt igenkännliga de följt, utan att ändock få tag i honom. Flera personer sedermera natt och dag biträtt Holm att eftersöka sonen Holm, som såsom sagts, först i torsdags afton hittades död, liggande på ryggen invid en stor stenhäll i nämnda hage, i närheten av Holms hem, med händerna instuckna i byxfickorna och huvudet vettande åt norr, vadan det vill synas som Oskar Holm vid nämnda stenhäll, där ungdomarna brukade äta tallbacke, skulle eftersökt sina kamrater, halkat och blivit liggande. Inget spår av yttre våld å Oskar Holm kunde förmärkas och liket, som ännu och intill den 6 januari förvaras i hemmet, kommer därefter att föras till bårhus vid S:t Sigfrids kyrka.

STENSDAL 4: när det första huset byggdes finns ingen uppgift om. Köpekontraktet är daterat juni 1898. Avstyckning-Lagfart 1899-04-22.

Köpeskillingen var 300 kr. + 5 mans-4 kvinnordagsverken årligen i slåttertiden i 12 år till och med 1910. därefter erläggs 3 kr. årligen den 16 juni.

LÖVKULLA 3: huset flyttades från Villhem (20) i slutet av 1800-talet. Köpekontraktet på marken är skrivit 1921-04-21. Priset var 800 kr.

Köpare: Johan Fredrik Adolfsson från Transtorp.

Säljare: Karl Viktor Olsson. Lagfart 1921-07-02.

Huset ombyggt 1942, 1963, 2001.

LUNDBLADS 2: oklart när huset kom hit, men det fanns här 1861.

Skomakare Johan Alfred Lundblad kom hit 1912, han var då 50 år.

Kom från Gunnarbo där han varit båtsman med båtsmansnamnet Släthår.

BETLEHEM 1: gården fanns här 1797.

Natten mellan den 5 och 6 juni 1926 var det ett kraftigt åskväder. Då

slog åskan ner här och dödade två personer. Karl Johansson hade stigit upp och stod vid spisen i södra delen av rummet. Hustrun Ester låg kvar i sängen. Vid motsatta väggen låg deras två döttrar. Åskan slog ner i ett högt träd vid norra gaveln, fönsterrutorna sprängdes vid nedslaget och hustrun Ester, 35 år, och dottern Elna, 10 år, i den andra sängen dödades.